

III.1 ZNAČILNOSTI DELOVNIH MEST PRI STAREJŠIH ZAPOSLENIH: PODATKI SHARE DRŽAV IN SLOVENIJE

Andrej Srakar,

Inštitut za ekonomska raziskovanja

Boris Majcen,

Inštitut za ekonomska raziskovanja

III./249

Ključne ugotovitve:

- Gledano na povprečje držav SHARE, najdemo v Sloveniji med starejšimi zaposlenimi precej večji delež javnih uslužbencev in precej manjši delež zaposlenih, medtem ko je delež samozaposlenih v povprečju držav SHARE.
- Med starejšimi zaposlenimi glede na države SHARE največjo količino dela opravijo v Sloveniji in drugih državah Vzhodne Evrope.
- Statistično značilno večji delež žensk je praviloma med zaposlenimi in javnimi uslužbenci, večji delež moških pa med samozaposlenimi. Slednji so tudi nekoliko starejši v primerjavi z drugima dvema skupinama.
- Političnim odločevalcem svetujemo predvsem podroben vpogled v razlike med vrstami zaposlitve pri starejših delavcih po vseh navedenih značilnostih.

1. Kratek uvod

V prispevku nas bodo zanimala značilnosti delovnih mest pri starejših zaposlenih. Po nekaterih napovedih (glej denimo Ilmarinen, 2002; 2012; Kenny, Yardley, Martineau in Jay, 2008; Holliday, 1999; Benjamin in Wilson, 2005; Kiss, De Meester in Braeckman, 2008) se bo delež starejših delavcev v Evropski uniji v naslednjih nekaj desetletjih močno povečal. Trendi gibanja delovno sposobnih v celotnem prebivalstvu v EU-27 kažejo, da se bo starostna skupina 55–64 let med letoma 2010 in 2030 povečala za približno 16,2 % (na 9,9 milijonov). Vse ostale starostne skupine kažejo padajoč trend, in sicer od 5,4 % (starostna skupina 40–54) na 14,9 % (starostna skupina 25–39). Takšna izrazita demografska sprememba naj bi nastopila zaradi višje pričakovane življenjske dobe in nižje stopnje rodnosti. Evropska delovna sila bo torej v nekaj letih oz. desetletjih postala starejša kot kdajkoli poprej. V mnogih državah EU bodo starejši delavci predstavljali 30 % ali več delovno sposobnega prebivalstva. Stopnja zaposlenosti starejših delavcev (starih 55–64 let) v EU-27 je trenutno pod 50 %. Le 15 držav po vsem svetu kaže stopnjo zaposlenosti starejših, višjo od 50 %. Več kot polovica starejših delavcev iz različnih razlogov zapusti delo pred obvezno upokojitveno starostjo.

V prispevku bomo prikazali rezultate na osnovi podatkov SHARE glede stanja na trgu dela starejših delavcev. Pri tem bomo ločili tri skupine: javni uslužbenci, zaposleni v zasebnih delovnih organizacijah in samozaposleni.

Naša osrednja raziskovalna vprašanja bodo:

- 1) Kolikšen je delež vseh treh skupin v skupni delovni sili starejših delavcev in ali je tu Slovenija kaj posebnega?
- 2) Ali je med državami SHARE najti pravilnosti/vzorke glede dolžine delovnega časa vseh treh skupin (predpostavili bomo, da zlasti samozaposleni delajo dlje od drugih dveh skupin)?
- 3) Kolikšen delež starejših ima službe za (ne)določen čas?
- 4) V katerih poklicih (in katerih sektorjih gospodarstva) najdemo največ posameznih skupin delavcev?
- 5) Ali je pripadnost kateri od navedenih treh skupin starejših delavcev odvisna od socioekonomskih dejavnikov (spola, starosti, izobrazbe, dohodka, območja bivanja) in ali je pri tem najti kakšno posebnost v Sloveniji?

Struktura članka bo naslednja: v drugem razdelku bomo predstavili nabor podatkov in uporabljeno metodo. V tretjem razdelku bodo prikazani rezultati preverjanja odgovorov na izhodiščna raziskovalna vprašanja: najprej za vse države SHARE, nato zgolj za Slovenijo in v zaključku razdelka še rezultate bivariatnih testov. V zaključku bomo predstavili kratko refleksijo in priporočila za oblikovanje ukrepov na tem področju.

2. Podatki in metoda

V prispevku smo uporabili podatke četrtega vala raziskave SHARE. Ker so ti podrobneje predstavljeni v drugih delih knjige, bomo sami izpostavili le opise v prispevku uporabljenih spremenljivk.

Spremenljivke:

Tip zaposlitve – odgovori na vprašanje ep009, ki sprašuje: »Ali ste zaposleni, javni uslužbenec ali samozaposleni?«;

Dolžina tedenskega delovnega časa – odgovori na vprašanje ep013, ki sprašuje: Ne glede na vaš pogodbeni delavnik, koliko ur na teden običajno delate na tem delovnem mestu, če izvzamemo odmore za malico, toda vključimo vse plačane ali neplačane nadure?«;

Oblika delovne pogodbe – odgovori na vprašanje ep011, ki sprašuje: »Ali imate na tem delovnem mestu pogodbo za določen ali nedoločen čas?«;

Poklic anketiranca – odgovori na vprašanje ep016, možni odgovori so bili: »1. Zakonodajalec, višji uradnik ali direktor; 2. Strokovnjak; 3. Tehnični ali pomožni strokovnjak; 4. Uradnik; 5. Storitveni delavec ali prodajalec v trgovini oz. na tržnici; 6. Kvalificirani kmetijski ali ribiški delavec; 7. Obrtnik ali delavec v

obrtne stroki; 8. Upravljavec ali sestavljaavec strojev in opreme; 9. Nekvalificirani delavec; 10. Vojska«;

Sektor, v katerem anketiranec dela – odgovori na vprašanje ep018, možni odgovori so bili: »1. Kmetijstvo, lov, gozdarstvo, ribištvo; 2. Rudarstvo in premogovništvo; 3. Predelovalna industrija; 4. Električna, plin in oskrba z vodo; 5. Gradbeništvo; 6. Trgovina na debelo in drobno, popravila motornih vozil, motornih koles ter osebnih ter gospodinjskih pripomočkov; 7. Hoteli in restavracije; 8. Transport, skladiščenje in logistika; 9. Finančno posredništvo; 10. Nepremičninske, najemodajalske in poslovne storitve; 11. Javna uprava, obramba, obvezno socialno zavarovanje; 12. Izobraževanje; 13. Zdravstvo in socialno delo; 14. Druge družbene, socialne in osebne storitve«;

Spol – običajna spremenljivka, ki ima vrednost 0 za moške in 1 za ženske anketirance;

Starost – starostna kategorija anketiranca; anketirance smo razdelili v tri kategorije: 50–54 let; 55–59 let; in 60–64 let starosti;

Izobrazba – najvišja stopnja dosežene izobrazbe; upoštevane kategorije so primarna ali manj, sekundarna in terciarna ali višja;

Dohodek – raven doseženega mesečnega dohodka (seštevek ustreznih vprašanj); anketirance smo razdelili v tri kategorije: do 600 EUR; 600–1400 EUR; nad 1400 EUR;

Subjektivni dohodek – odgovori na vprašanje co007; binarna spremenljivka zavzame vrednost 1, če anketiranec dokaj zlahka ali zlahka pride skozi mesec, in 0 sicer;

Območje bivanja – odgovori na vprašanje iv009; binarna spremenljivka zavzame vrednost 1, če anketiranec biva v glavnem mestu, njegovem predmestju ter večjem ali manjšem mestu, in 0, če biva v kmečkem območju ali na vasi.

3. Rezultati

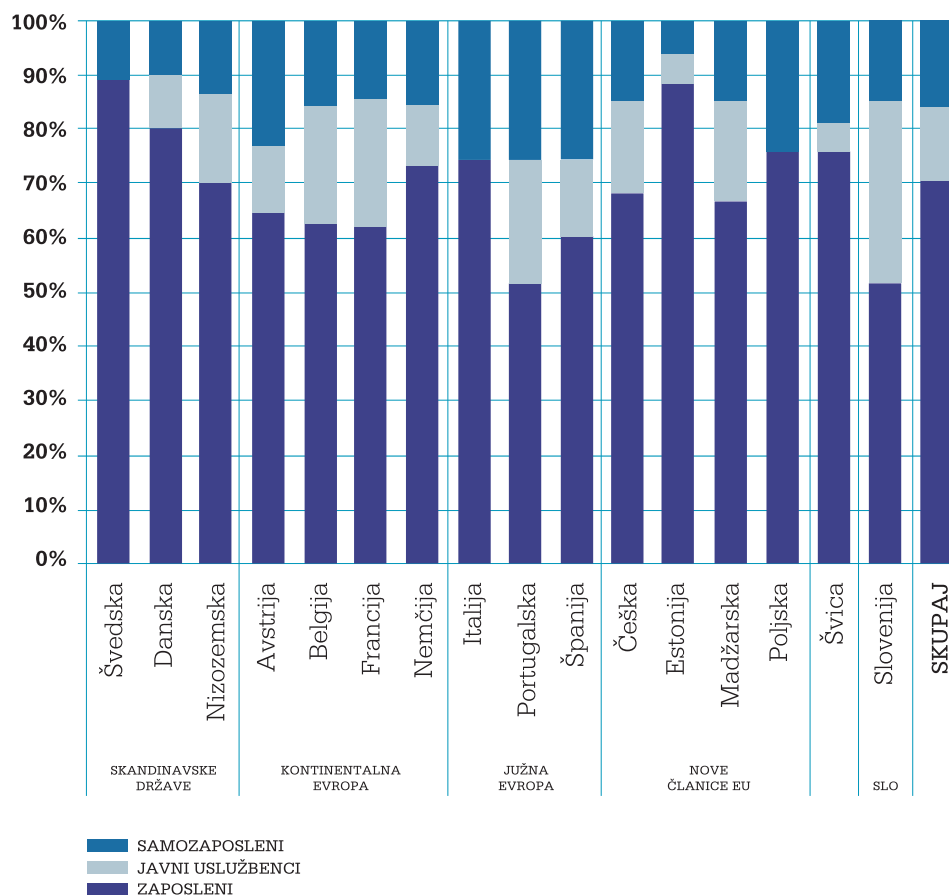
3.1. Vse države SHARE

V Sliki 1 so prikazani tipi zaposlitve po državah SHARE in pripadajočih blaginjskih modelih. Ker Švedska, Italija in Poljska niso imele podatkov za delež javnih uslužbencev, tega ne moremo komentirati. Delež javnih uslužbencev med starejšimi zaposlenimi sicer zelo niha med državami in sistemi – vse države kontinentalnega modela imajo razmeroma znaten delež, največjega med temi Belgija in Francija, znaten delež najdemo tudi na Portugalskem in v Sloveniji. Zanimivo je, da je prav Slovenija tista, ki ima celo največji delež javnih uslužbencev med starejšimi zaposlenimi. Med samozaposlenimi izstopajo dežele Mediterana – Italija, Portugalska in Španija, tem sta najbližje Avstrija in Poljska, tudi Slovenija ne zaostaja prav veliko. Največji delež zaposlenih je v Estoniji in na Švedskem, kjer pa je to morda tudi posledica nevklučenosti javnih uslužbencev v vzorec. Zanimivo, da tudi pri tem Slovenija izstopa: skupaj s Portugalsko (in delno Španijo) ima najmanjši delež zaposlenih med tistimi, ki so odgovarjali na to vprašanje. Gledano na povprečje držav SHARE najdemo torej v Sloveniji pred-

vsem precej večji delež javnih uslužbencev in precej manjši delež zaposlenih, medtem ko je delež samozaposlenih v povprečju držav SHARE.

SLIKA 1: TIP ZAPOSLOTITVE PO DRŽAVAH IN BLAGINJSKIH MODELIH

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

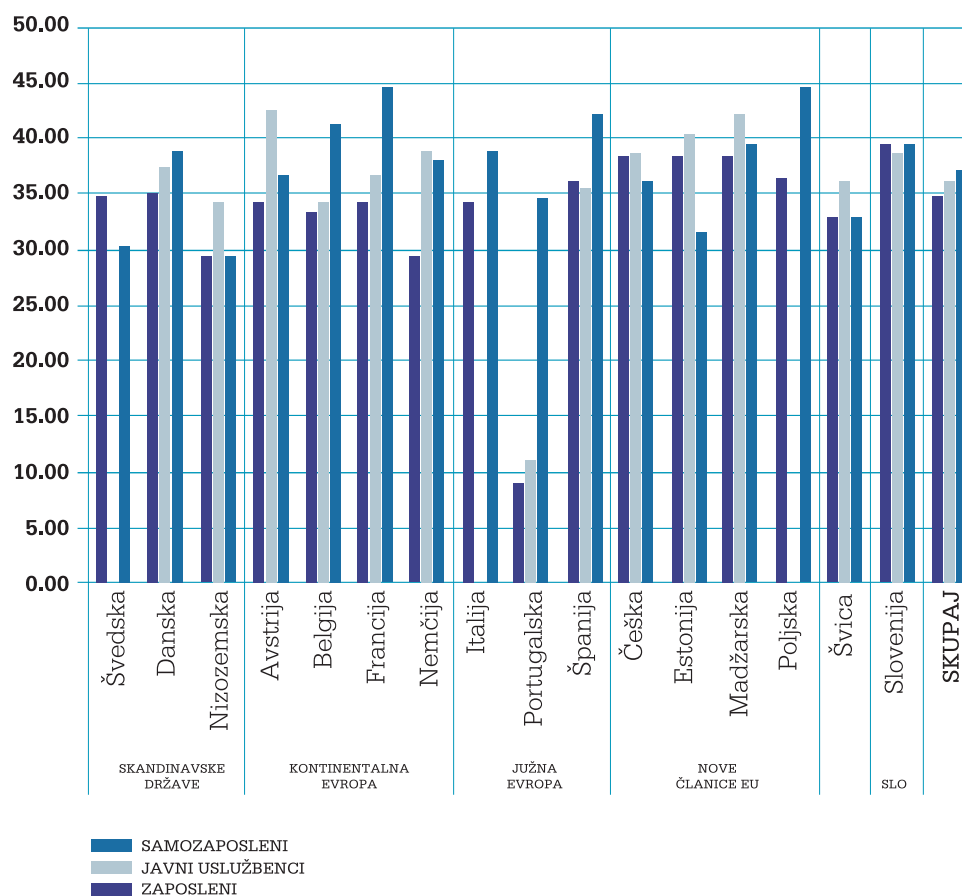
Slika 2 prikazuje povprečno število tedenskih ur dela glede na tip zaposlitve ter po državah in blaginjskih modelih. V veliko državah samozaposleni opravijo največ ur tedenskega dela: tako je na Danskem, v Belgiji, Franciji, Italiji, na Portugalskem (kjer je ta vrednost nasploh močno izstopajoča), v Španiji in na Poljskem. V nekaterih drugih državah prednost pripada javnim uslužbencem: tako je na Nizozemskem, v Avstriji, Nemčiji, Estoniji, na Madžarskem in v Švici. Le v Sloveniji in na Švedskem največ ur dela med starejšimi delavci opravijo zaposleni v zasebnem sektorju, tudi tu pa so razlike glede na tip zaposlitve zelo majhne.

Nominalno največ ur dela med samozaposlenimi opravijo v Belgiji, Franciji, Španiji in na Poljskem, najmanjši del pa na Švedskem, Nizozemskem, v Švici in Estoniji. Med javnimi uslužbenci največ delajo v Avstriji, Nemčiji, Estoniji, na Češkem in Madžarskem, daleč najmanj pa na Portugalskem (kar je lahko

povezano z globoko gospodarsko krizo v tej državi). Med zaposlenimi največ delajo v Sloveniji in drugih državah Vzhodne Evrope: na Češkem, v Estoniji in na Madžarskem, ponovno pa po najmanjši količini dela izstopa Portugalska.

SLIKA 2: POVPREČNE TEDENSKE URE DELA PO TIPU ZAPOSLOTITVE, DRŽAVAH IN BLAGINJSKIH MODELIH

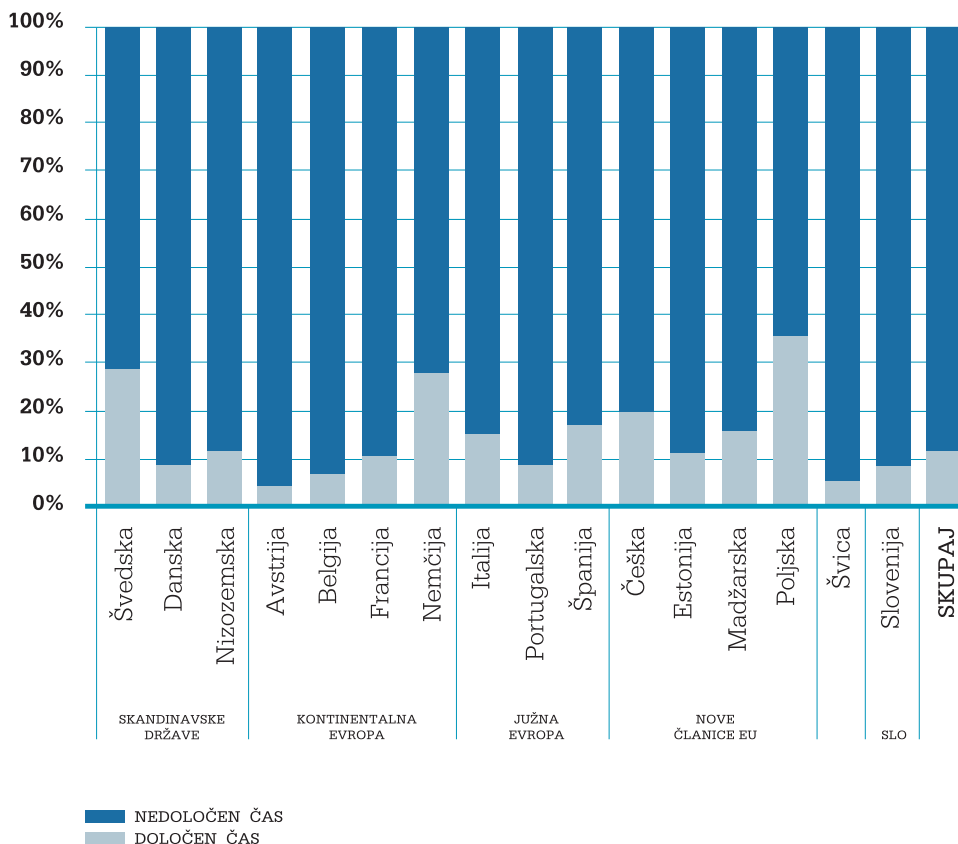
Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

Po tipu delovne pogodbe izstopajo tri države: Švedska, Nemčija in Poljska, ki imajo daleč največji delež pogodb za določen čas. Zanimivo je, da so to tri države, ki izstopajo tudi po deležu prekarnege dela med starejšimi (glej drugi prispevek iz te knjige – Srakar, 2015). Najbližje jim je Češka, kar je ponovno v skladu z omenjenim prispevkom; zanimivo pa je, da Švica kot tista z največ samozaposlenimi in prekarnege dela med starejšimi tu ne izstopa. Ravno obratno, poleg Avstrije, Belgije in tudi Slovenije ima najmanjši delež tistih s pogodbami le za določen čas, takšnih je manj kot 10 %.

SLIKA 3: OBLIKA DELOVNE POGODBE PO DRŽAVAH IN BLAGINJSKIH MODELIH

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

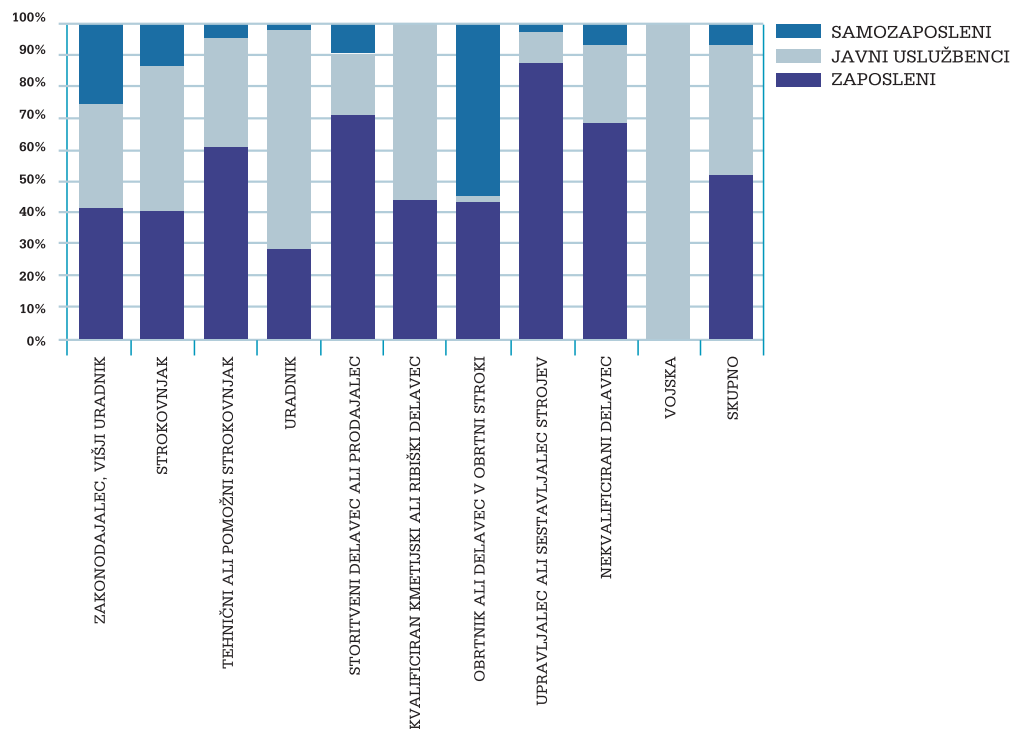
3.2. Slovenija

Če pogledamo samo Slovenijo, med poklici, ki jih najdemo med samozaposlenimi, izstopata obrtnik ali delavec v obrtni stroki in kvalificirani kmetijski ali ribiški delavec. Najmanjši delež samozaposlenih imajo poklici tehnični ali pomožni strokovnjak, uradnik, upravljavec ali sestavljač strojev in opreme ter nekvalificirani delavec. Slednja poklica imata tudi enega najmanjših deležev javnih uslužbencev; manjšega ima le še poklic obrtnik ali delavec v obrtni stroki. Največji delež javnih uslužbencev pa pričakovano najdemo med poklici uradnik, strokovnjak in vojak (kjer je ta delež 100 %). Glede zaposlenih v zasebnem sektorju najdemo največji delež v poklicih upravljavec ali sestavljač strojev in opreme, storitveni delavec ali prodajalec ter nekvalificirani delavec, najmanjšega pa v poklicih kvalificirani kmetijski ali ribiški delavec in uradnik.

Med sektorji 1 najdemo največji delež samozaposlenih v industriji. Zanimivo je, da je precej manjši v javnem sektorju, pa tudi storitvah in transportu. Daleč največji delež javnih uslužbencev je seveda v dejavnostih javnega sektorja, kjer je tudi močno najmanjši delež zaposlenih. Zelo malo javnih uslužbencev med starejšimi pa najdemo predvsem v industriji, pa tudi trgovini.

SLIKA 4: TIP ZAPOSLOTITVE PO POSAMEZNIH POKLICIH, SAMO SLOVENIJA

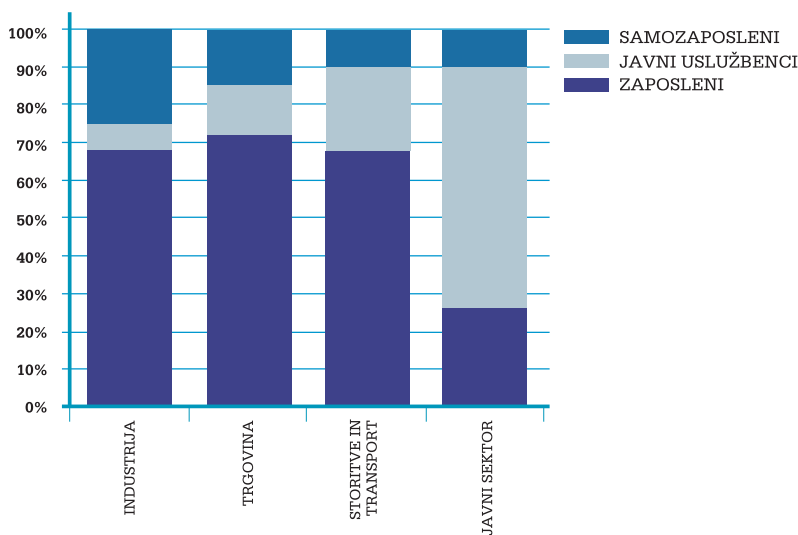
Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

III./255

SLIKA 5: TIP ZAPOSLOTITVE PO SEKTORJIH GOSPODARSTVA, SAMO SLOVENIJA

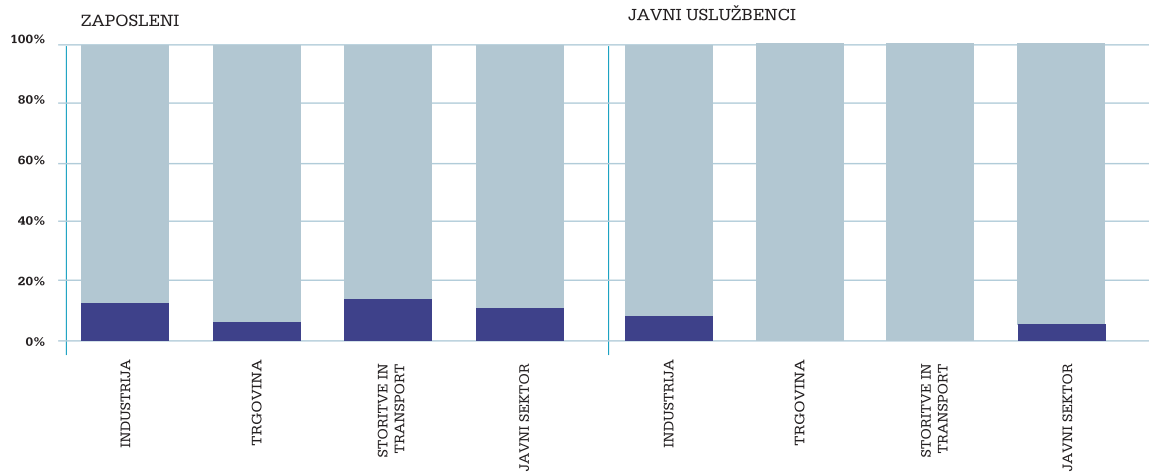
Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

Po obliki delovne pogodbe smo že omenili, da Slovenija sodi med tiste z največjim deležem pogodb za nedoločen čas. Med zaposlenimi je takšnih največ v sektorju trgovine in javnega sektorja, pri javnih uslužbencih pa imata le industrija in, zanimivo, javni sektor nekaj odstotkov tistih s pogodbami za določen čas. Trgovina ter storitveni sektor in transport med javnimi uslužbenci nimata takšnih s pogodbami za določen čas (seveda so tu numerusi povsod majhni).

SLIKA 6: OBLIKA DELOVNE POGODBE PO SEKTORJIH GOSPODARSTVA, SAMO SLOVENIJA (V MODREM: POGODBE ZA DOLOČEN ČAS; V RDEČEM: POGODBE ZA NEDOLOČEN ČAS)

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

III./256

3.3. Križanja po nekaterih socioekonomskih dejavnikih

V Tabeli 1 prikazujemo nekatere osnovne preverbe bivariatnih povezav med socioekonomskimi spremenljivkami in deležem posameznih oblik zaposlitve. Viden je statistično značilno večji delež žensk med zaposlenimi in javnimi uslužbenci, večji delež moških pa med samozaposlenimi. Slednji so tudi nekoliko starejši v primerjavi z drugima dvema skupinama, posebej delež javnih uslužbencev je manjši v najvišji skupini. Glede izobrazbe je najti večji delež visoko izobraženih med javnimi uslužbenci in manjši delež med zaposlenimi. Dejanskih dohodkov v primerjavi z obema drugima skupinama najmanj prejema samozaposleni. Kljub temu pa so glede svojega gmotnega položaja najbolj pesimistični zaposleni, precej bolj kot denimo javni uslužbenci, pa tudi samozaposleni. Po območju bivanja je največ samozaposlenih moč najti v ruralnih okoljih, javnih uslužbencev pa v urbanih okoljih. Glede zaposlenih pri tem ni opaznih pravilnosti.

Rezultati testov hi-kvadrat in Cramerjeve V statistike kažejo, da so sicer vse zgornje ugotovitve statistično močno značilne, vendar po jakosti precej šibke; najmočnejše so povezave glede spola.

TABELA 1: OSNOVNE STATISTIKE PO SOCIOEKONOMSKIH DEJAVNIKI, VSE DRŽAVE SHARE, SAMO STARI 50–64 LET

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

		DELEŽ ZAPOSLENIH	DELEŽ JAVNIH USLUŽBENCEV	DELEŽ SAMOZAPO-SLENIH		ŠTEVILO ENOT Z LASTNOSTJO
		%	%	%	ST. ZNAČ./CRAMER	N
SPOL	moški	68,64 %	11,59 %	19,78 %	190,4486 [0,000]	7.241
	ženske	72,17 %	15,68 %	12,15 %	0,1126	7.772
STAROST	50–54 let	71,64 %	14,66 %	13,71 %	84,4422 [0,000]	5.370
	55–59 let	70,22 %	14,48 %	15,30 %	0,053	6.196
	60–64 let	69,07 %	10,85 %	20,08 %		3.447
IZOBRAZBA	primarna	76,56 %	6,99 %	16,46 %	539,1545 [0,000]	2.376
	sekundarna	74,65 %	10,87 %	14,48 %	0,1575	5.254
	terciarna	56,91 %	25,56 %	17,53 %		3.240
DOHODEK	do 600 EUR	64,49 %	11,77 %	23,74 %	247,6013 [0,000]	3.033
	600–1400 EUR	79,05 %	9,33 %	11,62 %	0,095	525
	nad 1400 EUR	72,88 %	14,57 %	12,56 %		10.168
SUBJEKTIVNI DOHODEK	s težavami	72,04 %	12,00 %	15,97 %	22,1449 [0,000]	3.351
	dokaj zlahka/zlahka	68,36 %	15,35 %	16,30 %	0,0469	6.738
OBMOČJE BIVANJA	urbano	69,93 %	15,60 %	14,47 %	39,0018 [0,000]	6.325
	ruralno	69,59 %	12,06 %	18,35 %	0,064	3.209

III./257

Podobne, čeprav mestoma nekoliko drugačne povezave najdemo na primeru Slovenije. Podobno kot pri vseh državah SHARE je tudi tu med samozaposlenimi več moških, zanimivo pa je več moških tudi med zaposlenimi. Starejša struktura prebivalstva se tu pokaže tako pri samozaposlenih kot pri javnih uslužbencih, le pri zaposlenih je več tistih v najmlajši starostni skupini. Glede izobrazbe so ponovno največje razlike med zaposlenimi in javnimi uslužbenci: zaposleni imajo najmanjši, javni uslužbenci pa največji delež tistih z visoko izobrazbo. Pri dejanskem dohodku so vidne le zelo šibke pravilnosti, zaposleni pa imajo nekoliko višji delež tistih z višjimi dohodki kot drugi dve skupini. Kljub temu so ponovno zaposleni tisti, ki izražajo največ pesimizma, drugi dve skupini pa več optimizma glede svojega dohodkovnega položaja. Samozaposleni in prav tako zaposleni pogosteje prihajajo iz ruralnih predelov, le javnih uslužbencev je več v urbanih območjih.

Ponovno so vse statistike značilne, vendar tiste glede dejanskega dohodka in starosti le še zelo šibko značilne. Tiste povezave, ki so močno značilne, so tudi močnejše kot za vse države SHARE; to zlasti velja za spol in izobrazbo.

TABELA 2: OSNOVNE STATISTIKE PO SOCIOEKONOMSKIH DEJAVNIKIH, SAMO SLOVENIJA, SAMO STARI 50–64 LET

Vir: lastni izračuni na temelju podatkov četrtega vala raziskave SHARE.

		DELEŽ ZAPOSLENIH	DELEŽ JAVNIH USLUŽBENCEV	DELEŽ SAMOZAPO- SLENIH		ŠTEVILO ENOT Z LASTNO- STJO
		%	%	%	ST. ZNAČ./CRAMER	N
SPOL	moški	57,65 %	21,35 %	21,00 %	43,5064 [0,000]	281
	ženske	44,76 %	46,77 %	8,47 %	0,2868	248
STAROST	50–54 let	56,02 %	31,95 %	12,03 %	8,2232 [0,084]	266
	55–59 let	49,30 %	32,56 %	18,14 %	0,0882	215
	60–64 let	37,50 %	43,75 %	18,75 %		48
IZOBRAZBA	primarna	69,49 %	22,03 %	8,47 %	40,8600 [0,000]	59
	sekundarna	55,96 %	25,50 %	18,54 %	0,1965	302
	terciarna	37,50 %	51,19 %	11,31 %		168
DOHODEK	do 600 EUR	48,72 %	33,33 %	17,95 %	8,1964 [0,085]	156
	600–1400 EUR	63,16 %	36,84 %	0,00 %	0,0981	19
	nad 1400 EUR	55,78 %	33,86 %	10,36 %		251
SUBJEKTIVNI DOHODEK	s težavami	60,40 %	28,22 %	11,39 %	10,3374 [0,006]	202
	dokaj zlahka/ zlahka	45,21 %	34,57 %	20,21 %	0,1628	188
OBMOČJE BIVANJA	urbano	47,90 %	38,92 %	13,17 %	6,6451 [0,036]	167
	ruralno	58,17 %	26,44 %	15,38 %	0,1331	208

III./258

4. Zaključek

V zaključku odgovorimo na začetna raziskovalna vprašanja in ponudimo nekaj dodatnih odgovorov.

1) Kolikšen je delež vseh treh skupin (zaposleni, javni uslužbenci, samozaposleni) v skupni delovni sili starejših delavcev in ali je tu Slovenija kaj posebnega?

Delež javnih uslužbencev med starejšimi zaposlenimi sicer zelo niha med državami in sistemi. Slovenija je tista, ki ima največji delež javnih uslužbencev med starejšimi zaposlenimi, pri samozaposlenih izstopajo dežele Mediterana (Italija, Portugalska in Španija) z najvišjimi deleži, tudi Slovenija pa ne zaostaja prav veliko. Največji delež zaposlenih je v Estoniji in na Švedskem, kjer pa je rezultat morda tudi posledica ne vključenosti javnih uslužbencev v vzorec. Tudi tu Slovenija izstopa: skupaj s Portugalsko ima najmanjši delež zaposlenih med tistimi, ki so odgovarjali na to vprašanje. Gledano na povprečje držav SHARE, najdemo v Sloveniji torej predvsem precej večji delež javnih uslužbencev in precej manjši delež zaposlenih, medtem ko je delež samozaposlenih v povprečju držav SHARE.

2) Ali je med državami SHARE najti pravilnosti/vzorke glede dolžine delovnega časa vseh treh skupin (predpostavili bomo, da zlasti samozaposleni delajo dlje od drugih dveh skupin)?

V veliko državah samozaposleni opravijo največ ur tedenskega dela – na Danskem, v Belgiji, Franciji, Italiji, na Portugalskem (kjer je ta vrednost nasploh močno izstopajoča) v Španiji in na Poljskem. V nekaterih drugih državah prednost pripada javnim uslužbencem – tako je na Nizozemskem, v Avstriji, Nemčiji, Estoniji, na Madžarskem in v Švici. Le v Sloveniji in na Švedskem največ ur dela med starejšimi delavci opravijo zaposleni v zasebnem sektorju. Vidimo torej, da glede tega težko potegnemo neki skupni vzorec po blaginjskih sistemih. Nominalno pa največ ur dela med samozaposlenimi opravijo v Belgiji, Franciji, Španiji in na Poljskem, najmanjšega pa na Švedskem, Nizozemskem, v Švici in Estoniji. Med javnimi uslužbenci največ delajo v Avstriji, Nemčiji, Estoniji, na Češkem in Madžarskem, daleč najmanj pa na Portugalskem. Med zaposlenimi največ delajo v Sloveniji in drugih državah Vzhodne Evrope: na Češkem, v Estoniji in na Madžarskem, ponovno pa po najmanjši količini dela izstopa Portugalska. Morda bi tu lahko dejali, da je količina dela nekoliko višja v državah Vzhodne Evrope, nekoliko manjša pa v skandinavskih in (nekaterih) celinskih državah. Pri starejših zaposlenih in javnih uslužbencih je nekoliko manjša nominalna količina dela opravljena v sredozemskih državah, kar predvsem velja za Portugalsko.

3) Kolikšen delež starejših ima službe za (ne)določen čas?

Po tipu delovne pogodbe izstopajo Švedska, Nemčija in Poljska, ki imajo daleč največji delež pogodb za določen čas. To se zdi močno povezano s podatki o deležih prekarnega dela v državah SHARE. Najbližje tem državam je Češka, zanimivo pa je, da Švica kot tista z največ samozaposlenimi in prekarnega dela med starejšimi tu ne izstopa; poleg Avstrije, Belgije in tudi Slovenije ima najmanjši delež tistih s pogodbami le za določen čas, takšnih je manj kot 10 %.

4) V katerih poklicih (in katerih sektorjih gospodarstva) najdemo največ posameznih skupin delavcev?

V Sloveniji med poklici, ki jih najdemo med samozaposlenimi, izstopata obrtnik ali delavec v obrtni stroki in kvalificirani kmetijski ali ribiški delavec. Najmanjši delež samozaposlenih imajo poklici tehnični ali pomožni strokovnjak, uradnik, upravljavec ali sestavljač strojev in opreme ter nekvalificirani delavec. Slednja poklica imata tudi enega najmanjših deležev javnih uslužbencev, manjšega ima le še poklic obrtnik ali delavec v obrtni stroki. Največji delež javnih uslužbencev pa pričakovano najdemo med poklici uradnik, strokovnjak in vojak (kjer je ta delež 100 %). Glede zaposlenih v zasebnem sektorju najdemo največji delež v poklicih upravljavec ali sestavljač strojev in opreme, storitveni delavec ali prodajalec ter nekvalificirani delavec, najmanjšega pa v poklicih kvalificirani kmetijski ali ribiški delavec in uradnik.

Med sektorji najdemo v Sloveniji največji delež samozaposlenih v industriji. Zanimivo je delež precej manjši v javnem sektorju, pa tudi storitvah in transportu. Daleč največji delež javnih uslužbencev je seveda v dejavnostih javne-

ga sektorja, kjer je tudi močno najmanjši delež zaposlenih. Zelo malo javnih uslužbencev med starejšimi najdemo predvsem v industriji, pa tudi trgovini.

5) Ali je pripadnost kateri od navedenih treh skupin starejših delavcev odvisna od socioekonomskih dejavnikov (spola, starosti, izobrazbe, dohodka, območja bivanja) in ali je pri tem najti kakšno posebnost v Sloveniji?

Statistično značilno večji delež žensk je med zaposlenimi in javnimi uslužbenci, večji delež moških pa med samozaposlenimi. Slednji so tudi nekoliko starejši v primerjavi z drugima dvema skupinama; posebej delež javnih uslužbencev je manjši v najvišji skupini. Glede izobrazbe je najti večji delež visoko izobraženih med javnimi uslužbenci in manjšega med zaposlenimi. Dejanskih dohodkov je v primerjavi z obema drugima skupinama najmanj med samozaposlenimi. Kljub temu pa so glede svojega gmotnega položaja najbolj pesimistični zaposleni, bolj kot obe ostali skupini. Po območju bivanja je največ samozaposlenih moč najti v ruralnih, javnih uslužbencev pa v urbanih okoljih.

V Sloveniji so glede tega vidne le manjše razlike oziroma odstopanja, predvsem je vidna šibkejša povezava glede dohodka ter močnejši povezavi glede spola in izobrazbe.

Prispevek je nakazal nekatere izhodiščne ugotovitve na področju značilnosti dela starejših zaposlenih. Primerjali smo tri osnovne skupine – zaposlene v zasebnem sektorju, javne uslužbenke in samozaposlene. Osnovna omejitev našega raziskovanja je bila v majhnih numerusih, posebej v Sloveniji, zato so nekateri rezultati nezanesljivi. V nadaljnjem raziskovanju bi bilo pomembno predvsem pogledati, kako tip zaposlitve in značilnosti delovnih mest določajo uspešnost in zadovoljstvo starejših zaposlenih, ter nekatere druge delovne dejavnike – bolniški stalež, starost ob upokojitvi, tip upokojitve. Za ta namen bi seveda morali uporabiti ekonometrično metodologijo, ki jo podatki SHARE omogočajo. Prav tako bi bilo zanimivo podrobneje raziskati opažanje, ki je skupno več prispevkom v zborniku: velikokrat tisti z nižjimi dohodki (npr. samozaposleni) izražajo večje zadovoljstvo s svojim gmotnim stanjem kot tisti z višjimi dohodki. Ta in podobne uganke so torej lahko izziv za nadaljnje raziskovanje.

Političnim odločevalcem svetujemo predvsem podroben vpogled v razlike med tipi zaposlitve pri starejših delavcih po vseh navedenih značilnostih. Zlasti prekarno delo in samozaposlitve, pa tudi zaposleni v javnem sektorju (ob vsej varčevalni histeriji po Evropski uniji) so na velikem udaru ter predmet številnih predsodkov in vnaprejšnjih predstav. Zato predlagamo podrobnejše analize z empiričnim pogledom v podatke, ki jih omogoča SHARE.

Literatura

- Benjamin, K., Wilson, S. (2005) Facts and Misconceptions about Age, Health Status and Employability. Buxton, UK: *Health and Safety Laboratory. Report No.: HSL/2005/20.*
- Holliday, R. (1999): »Ageing in the 21st century«, *The Lancet*, (December), vol. 354, Supplement No. 4.
- Ilmarinen, J. (2002): »Physical requirements associated with the work of ageing workers in the European Union«. *Exp Ageing Res. Helsinki, Finland: Finnish Institute of Occupational Health* (28): 7–23.
- Ilmarinen, J. (2012): Promoting active ageing in the workplace. Bilbao: *European Agency for Safety and Health at Work.*
- Kenny, G. P., Yardley, J. E., Martineau, L., Jay, O. (2008): »Physical work capacity in older adults: Implications for the ageing worker«. *Am. J. Ind. Med.*, 51: 610–625.
- Kiss, P., De Meester, M., Braeckman, L. (2008): »Differences between younger and older workers in the need for recovery after work«. *Int. Archiv. Occup. Environ. Health* 81: 311–320.

